

ontving: 'never, never!'

De opgewektheid, waarmede men over Zuid Afrika handelt,⁵⁹ trekt af, bij de onaandoenlijkheid die men – ik spreek van het volk als één geheel – tegenover Amerika aan den dag legt.

'Van waar?' zoo vroeg ik op nieuw, 'van waar die stiefmoederlijke bejegening?' 'Is daarin geene verandering te brengen; zoudt *gij* ook niet eens aan den grooten klok trekken en den Turkschen trom uwer Amerikaansche sympathiën roeren? En het antwoord luidde al weder: 'no!' 'never!'

Maar nu is het uwe beurt om te vragen, en het zou mij niet verwonderen, indien *gij* wel eens wildet weten of dit 'no' beteekent: 'Ik heb de moeite er niet voor over?' Of wel: 'zij zou toch te vergeefs zijn?'

Het laatste, niet het eerste, maar het laatste zoo, dat ik zelf eenigermate, althans, de algemeene beschouwing waarover ik mij beklaag, in zoover deel, dat ik haar begrijp en verschoon.

Om de quaestie concreet te stellen, zonder Afrika een enkelen *cent* te misgunnen, die haar is toegebracht, zou ik iets van deze klinkende deelneming willen bedingen voor Amerika, mij voorhands tevreden stellende met hetgeen tusschen Amsterdam en Dunbar⁶⁰ letterlijk wordt vermorst om daarmede, b.v., Holland, Michigan,⁶¹ wat nieuw bloed bij te zetten.⁶²

Zonder den Transvalers een enkel *gezin* te willen wegkapen, dat door de Zuid-Afrikaansche Vereeniging⁶³ op kunstmatige wijze naar dat werelddeel wordt verplaatst, zou ik mij een deel dier emigranten gaarne in Amerika denken, n.l., voor zoover zij naar het westen niet alleen *spier*-, maar ook *denkkracht*, ook *beschaving*, ook *kapitaal* zouden medenemen.

Mijne sympathiën zijn dus 'all right', gelijk trouwens ook betaamelijk is, met het oog op mijn verleden, op de ontvangst, die mij bij u ten deel viel en de relaties, die met Amerika bleven bestaan.

Toch gevoel ik zelf dat het onmogelijk zou zijn – eigen en handelsbelang, familie-relatie en philanthropie, met het oog op eene zuchtende bevolking van arbeiders in de oude wereld van zelfs daar gelaten, aan *de publieke opinie* in Nederland, ten opzichte van Amerika eene andere richting te geven, om de eenvoudige reden dat het Hollandsch element in de Vereenigde Staten bestemd is, vroeger of later, (velen uwer zonen zeggen: 'Hoe eer, hoe beter') in het Amerikaansche *onder* en daarmede, dan ook voor onze nationaliteit *verloren* te gaan.

Over⁶⁴ de vraag, of de waarde van die nationaliteit wel zoo groot is; de beschouwingen aan deze zijde van den oceaan en aan gene uiteenloopen over *het feit* zelf, waarop ik wijs,⁶⁵ is, dunkt mij, geen verschil van opinie noodig.

de Heere had mij in uwe hand besloten, en *gij* hebt mij niet gedood.'

⁴⁹ In het voorjaar van 1881 werd de Nederlandsch-Zuid-Afrikaansche Vereeniging (NZAV) opgericht, ontstaan uit het Transvaalsche Comité te Amsterdam, waarin de antirevolutionairen (A. Kuyper) een rol speelden, en het meer conservatieve Hoofdcmité ter behartiging van de belangen der Transvaalsche boeren te Utrecht, onder leiding van de liberaal P. Harting.

⁵⁰ De Nek van Laing is een pas in de uitlopers van de Drakensberg op de weg van Newcastle naar Standerton in Natal. Tijdens de Eerste Boerenoorlog (16 december 1880-23 maart 1881) versloeg een Boerencommando onder bevel van Piet Joubert daar op 28 januari 1881 een Engelse eenheid. Bij de Majuba-heuvel in Transvaal werden de Engelsen op 27 februari 1881 definitief verslagen.

⁵¹ Het Utrechtse Hoofdcmité beoogde onder meer de beschaving in Transvaal te bevorderen. Omdat Kuyper meende dat op deze wijze liberale denkbeelden aan de boeren zouden worden opgedrongen, liet hij in artikel 3 van de statuten van de NZAV vastleggen: 'Elk streven om bij wijze van propaganda op de zedelijke of godsdienstige gesteldheid van de bevolking dezerzijds invloed uit te oefenen, blijft daarbij uitgesloten.'

⁵² Richteren 14 biedt het